

Ishaja vsak dan razen nedelj in praznikov.
Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

Uredniški in upravljalni prostori: 2657 S. Lawndale av.
Office of publication: 2657 So. Lawndale ave. Telephone: Lawndale 4635.

LETO—YEAR XII. Cena lista Entered as second-class matter January 23, 1910, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879, CHICAGO, ILL., sobota, 31. maja (May 31) 1919. Subscription \$4.00 STEV.—NUMBER 128. Yearly.
Published and distributed under permit (No. 148) authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of Chicago, Illinois. By order of the President, A. S. Burleson, Postmaster General.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

REKA SVOBODNO MESTO; PLEBISCIT V 15 LETIH.

Komisija lige držav bo vladala Reko in "ozemlje proti zapadu". Sušak ostane Hrvat. Italija je dobila Zader, Sibenik in otoke Krč, Lušin in Vis. Jugoslavija mora plačati delež avstrijske odškodnine in predvojnih dolgov in Italija tudi.

Pariz, 30. maja. — "Temps" poroča, da je predsednik Wilson včeraj odobril načrt za rešitev reškega vprašanja, katerega je sprejel Orlando. Sinoči je imel Wilson konferenco z jugoslovanskimi delegati.

Načrt se glasi — po poročilu omenjenega lista — da Reka postane svobodno mesto za dobo petnajst let in po preteku te dobe se izvrši plebiscit (splošno glasovanje), ki odloči, da li ostane še dalje svobodno mesto ali se pridruži Italiji ali Jugoslaviji. Komisija lige narodov bo upravljala pristanišče in Jugoslavi ter Italijani bodo imeli enake pravice do luke. Italija mora umakniti z Reke svoje čete in boje ladje iz pristanišča.

Podrobnosti načrta za rešitev vprašanja Reke in Dalmacije ter dalmatinskih in istrskih otokov — kakor javlja "Temps" — so sledeče:

Prvič: Reka brez predmestja Sušaka tvori z ozemljem proti zapadu neodvisno državo pod ligo držav. Država bo mejila z italijanskim teritorijem in imela bo železnico, ki bo vodila z Reke v Ljubljano.

Drugič: Zader (glavno mesto Dalmacije) in Sibenik (75 milj južno od Reke) od Trsta na obali Jadranskega morja) prideta pod suverenstvo Italije. Italija se odpove pravicam do vseh drugih krajev na obrežju in v zaledju Dalmacije.

Tretjič: Italija dobi suverenstvo nad strateškimi otoki, ki so: Krč (12 milj južno od Reke), Lušin (južno od Reke), in Vis (33 milj južno od Reke) in spada k Dalmaciji ter bližnje zunanje otoke.

Dalje pravi "Temps", da liga držav poveri Italiji mandat uprave v Albaniji, kjer ji londonska pogodba zagotavlja prvenstvo.

Pariz, 30. maja. — Države, ki so nastale iz bivše Avstro-Ogrske, so se udale, da plačajo del odškodnine, ki jo zahtevajo zavezniški. Plačale bodo ne kot sovražniki entente, temveč iz pripoznanja njihove osvoboditve in obenem bodo morale sorazmernih deležih pokriti 40 milijard kron avstrijskega papirnatega denarja, ki še kroži v teh državah.

Avstrija mora plačati pet milijard kron odškodnine. Polovico te svote plača Nemška Avstrija, ostalo polovico pa plačajo v sorazmernih deležih Ogrska, Čehoslovakija, Jugoslavija, Rumunija, Poljska in Italija.

Italija mora tudi deliti plačilo avstrijskih dolgov in odškodnine radi tega, ker dobi južno Tirolsko. Trst in druge pokrajine, na katere je naložena skupna svota odškodnine proti bivši Avstriji.

ORGANIZIRANO DELAVSTVO ZAHTEVA SPOŠNO GLASOVANJE O PROHIBICIJI

Omaha, Neb. — Centralna delavska unija v Omahi je izdala petico, da se prohibicijski dodatek k ustavi predloži ljudstvu na splošno glasovanje. Za petico zdaj pobirajo podpise po mestu. Take petije bodo krožile tudi po drugih krajih v Nebraska, Nebraska je domovina Bryana, najbolj gorečega apostola prohibicije.

AVSTRIJSKA GODBA ODLOŽENA NA PONDELJEK.

Italijani, Jugoslavi in ostale nove države so zadržale izročitev pakta.

REŠITEV PROBLEMA JUŽNIH MEJ SE DVOMLJIVA.

Pariz, 30. maja. — Nemško-avstrijska pogodba, ki je imela biti izročena avstrijskim Nemcem danes, je zopet odložena na ponedeljek. Italijani menda še niso zadovoljni s točkami, ki se tičejo južne meje in ravno tako niso zadovoljni Jugoslavi in zastopniki ostalih novih držav, ki so poddale ostanke stare Avstrije in radi tega se je stvar zavlekla. Velika četvorica se je torej zedila, da se vrši jutri (v soboto) plenarna seja, ki odobri pogoje naker se pogodba izroči avstrijskim Nemcem v ponedeljek.

Včeraj je bila tajna seja v prostorih francoskega zunanjega ministrstva in navzoči so bili Italijani, Rumuni, Jugoslavi, Poljaki in Čehoslovaki. Sklenjeno je bilo, da se dovoli omenjenim zastopnikom 48 ur razmislenja pogojev.

Pogodba bo izročena delegatom Nemške Avstrije v starem gradu St. Germain v pariškem predmestju in sicer v takozvani Rdeči sobi. Navzoči bodo zastopniki le tistih držav, ki so napovedale vojno oziroma pretrgale diplomatske stike z bivšo Avstro-Ogrsko in pa zastopniki novih držav, kiso se rodile na tleh nekdanje monarhije. Prisotnih bo tudi 70 časniskih poročevalcev, med katerimi bo devet Američanov. Kakor hitro bo pogodba izročena delegatom Nemške Avstrije, bo takoj objavljen uradni sumarij, kakor je bilo ob času izročitve pogojev Nemčiji.

Neki nemško-avstrijski delegat, ki si je včeraj ogledal sobano, v kateri bo izročena pogodba, je dejal: "Vse je v redu samo nekaj še manjka in to je rabilje panj in sekira."

WILSON MOGOČE KANDIDIRATI TRETJIČ ZA PREDSEDNIKA.

Chicago, Ill. — Homer S. Cummings, vodja demokratične stranke, je takoj po svojem prihodu v Chicago dejal, da bo predsednik Wilson tretjič kandidiral za predsednika, če bo pritisk prevelik.

Če predsednik sam prijavi svojo kandidacijo, je rekel Cummings, tedaj bo brez dvoma sprejeta. Povdarjal je, če propade ustanovitve lige narodov, tedaj bo predsednik kandidiral tretjič. Dodal pa je, da ne verjame, da propade liga narodov.

V Chicago so se zbrali demokratični voditelji iz vseh vetrov Združenih držav, da se posvetujejo o taktiki stranke in o bodoči kampanji. Cummings je v svojem govoru poudarjal, da je opaziti progresivno zakonodajstvo, odkar je predsednik Wilson prevzel vodstvo demokratične stranke, republikanska stranka je pa danes zopet pod vplivom nazadnjaških voditeljev. Povdarjal je, da demokratična stranka z zaupanjem pričakuje kampanje v letu 1920. Za njim so govorili še drugi govorniki.

STAVKA V TOVARNI ZA IZDELOVANJE ŽELEZNIŠKIH VOZ.

Washington, D. C. — V tovarni American Car and Foundry kompanije je zaštrajkalo nad tisoč delavcev. Delavci zahtevajo povišanje delavske mezd, skrajšanje delovnih ur in priznanje strokovne organizacije.

Spor v tovarni je že star, ker je kompanija le z obljubami odpravljala delavce. Delavci so zahtevali, ko so spoznali, da jih kompanija odpravlja te s praznimi obljubami.

DELAVSKA VOJNA PO VSEJ KANADI.

Generalna stavka se je razširila po vseh večjih mestih.

PODJETNIKI SE ZAVARUJEJO PROTI IZGREDOM.

Toronto, Ont., 30. maja. — Danes ob desetih zjutraj je tukaj pričela generalna stavka. Stavkovni odbor petnajstih članov je odbil ponudbo delodajalcev, da se zahteva delavcev za 44urni teden in odzvalo se jih je 15.000. Med najmočnejšimi unijami, ki so zastavkale, so krojači, ki štejejo 3600 članov, tesarska unija 1800 članov in kovinarji 5000 članov. Izid glasovanja za splošno stavko še ni znan med uslužbeni cestne železnice, tiskarji, telegrafisti, poštnimi uslužbeni, železničarji na torontskih postajah in brivci.

Calgary, Alta., 30. maja. — Delavska Zveza v Albetri je odredila splošno glasovanje med organiziranimi delavci po vsej državi o vprašanju generalne stavke; izid glasovanja bo razglašen v ponedeljek. Stavka v Calgaryju traja že tri dni in v mestu je najlepši red in mir.

Edmonton, Alta., 30. maja. — Tukaj traja stavka že tri dni. Meščanski odbor poskuša obnoviti cestno-železniški obrat. Stavkovni odbor je dovolil policistom in ognjebojcem, da so se vrnili v službo.

Montreal, Que., 30. maja. — Tovarnarji in veletrgovci v Montrealu so zavarovali svoja poskajpa proti poškodbam za slučaj izgredov. Kakor se čuje, znaša svota zavarovalnine blizu dvajset milijonov dolarjev.

Fort William, Ont., 30. maja. — Tukaj se je sinoči vrnil delavski šok, na katerem so govorili delegatje iz Winnipegja. Po shodu so delavci soglasno sklenili, da se pridružijo generalni stavki iz simpatij do delavcev v Winnipegu.

Calgary, Alta., 30. maja. — Položaj v Edmontonu, kjer traja štrajk že tridni, je zelo resen. V mestu primanjkuje živil. Stavkovni odbor je odredil, da se krh in mleko dostavlja le družinam štrajkarjev.

Winnipeg, 30. maja. — Lastniki tukajšnjih kovinskih tovarnov so sprejeli ponudbo železničarske unije, ki je pri volji posredovati med delavci in delodajalci glede na vprašanje pripoznanja kolektivnega pogajanja. Stavkovni odbor je zavrnil vsako posredovanje, ki ne priznava Centralnega strokovnega sveta kot vodstvo delavskih organizacij.

Mestni kontroler Evanson je včeraj dejal, da se je par sto mestnih uslužbencev prijavilo za delo. Na štrajku je okrog tisoč uslužbencev.

48 OSEB JE IZGUBILO ŽIVLJE VELED EKSPLOZIVJE.

Cedar Rapids, Iowa. — Vled eksplozije, ki je nastala nedavno v Douglasovi tovarni za škrob, je izgubilo osem in štirideset oseb življenj. Tako je dognala mrtiškoogledna porota, ki ne obtožuje nikogar eksplozije in požara.

Eksperti pravijo, da je razstrelbo povzročil prah. Če je dognano, da je eksplozijo povzročil prah, je tudi dognano, kdo je zakrivil razstrelbo. Danes se da z umetno ventilacijo odpraviti ves prah, tako da je nemogoče, da prah povzroči razstrelbo. Take naprave stanejo seveda denar in če se izda zanje denar, se skrči dobiček. Varnostne naprave, ki ne varujejo zdravje in življenje delavcev, ne bodo v tovarnah preje izvedene, dokler ne bo jasno zapisano v postavah, da je vsak tovarnar izvršil obz, če je bil v podjetju delavec ubit, ker niso bile varnostne naprave izvedene.

AMERIŠKA VLADA PRAKTICIRA "BOLJŠEVIZEM".

"Socializirane" nagelbine, v katerih bo prostora za 35.000 prebivalcev!

KRIŽAJTE SE, ZAGOVORNIKI PROFITA, KRIŽAJTE!

Washington, D. C. — (Poroča Paul Wallace Hanna). Ameriška vlada je pričela izvajati "boljševizem" na ameriških tleh! Strašna zarota je bila zamišljena zadnje mesece in sicer prav pred nosom senatorja Kinga iz države Utah (iz države po mormonsko komunističnega žentstva!) in 35.000 Američanov bo moralo z veseljem ali žalostjo (stavim, da z veseljem) in na milost ali nemilost okusiti prvi "boljševiški" eksperiment. Nedolžne žrtve bodo "prisiljene" izbirati med stanovanji, ki jih zgradi zvezna vlada in ki jih bo oddala v najem za \$16 mesečno, in med stanovanji, ki so lastnina zasebnih gospodarjev in ki ne poznajo meje kadar je treba najemniku pognati navzgor.

Zagovorniki sedanjega družabnega reda (oziroma nereda) so v strahu, da ne bodo v stanju pravočasno preprečiti te "strašne zarote." Sto "zapeljanih" družin se je že naselilo v vladni naselbini v Truxtonu, Va., in bati se je, da bodo v enem tednu oddane vse hiše, v katerih je prostora za 250 družin.

Vladna naselbina v Truxtonu, Va., je prvo "gnezdo izdajalskega podjetja" te vrste. V naselbini je vlada zgradila 224 poslopj, ki stoji na 90th akrih sveta. Vsaka hiša stoji sama zase ali v parih po dve skupaj in okrog vsake hiše je lepa zelena travka. V naselbini je tudi šest prodajalnic in stanovanjska korporacija vladnega departmanta za delo predlagala, da prodajalnice upravlja delniška družba, ki se naj organizira iz doseljenih prebivalcev.

Najemnina je določena po \$16 do \$19 mesečno; dražja ne bo in vladni zvedenci, ki so stvar zasnovali, pravijo, da se bodo stanovanje dobro izplačevala z omenjeno najemnino.

V Washingtonu pa siane v tem trenutku ena sama soba s kope-ljo vred \$50 do \$60 na mesec!

Truxton je ena izmed štirin-dvajsetih "boljševiških" naselbin, ki jih hoče Strie Sam ustanoviti do 1. julija 1919. Letošnji praznik Neodvisnosti bo torej našel v republikani revolucionarnih četov veliko izpremembo: Vlada bo pobrala dva milijona in pol dolarjev letne najemnine od "socializiranih" stanovanj, ki so njena lastnina! Ako bi bila dotična stanovanja v rokah privatnih gospodarjev, bi bila omenjena svota najemnine štirikrat večja in izgubila bi v privatnih žepih. In to je strašno, strašno, strašno!!!

Ostalih 23 "rdečih" naselbin je že 95% dogotovljenih in razkopljene so po vsej republiki od San Franciscu na zapadu do Water-tonwa, N. Y., in Portsmoutha, Va., na vzhodu. Skupaj štejejo 6000 hiš in 64 mnogostanbni prenočevalnice, ki predstavljajo za vladno vrednost \$25.000.000. Ali ni to grozno! Zakaj niso ti milijoni v rokah dobrih moži!

"Sovjetski" ekonomisti v vladni službi so preračunali, da bodo dohodki najemnine pokrili upravne stroške in popravke, izdatke policije, požarne brambe in šol ter uvedbo javnih potrebin. In uprava bo tako enostavna! Vsa mašinerija občinskega davkarstva bo nepotrebna. Družina bo plačala najemnino in imela bo stanovanje, moderno urejeno in vrhunske vse ugodnosti, ki so možne v dotičnih naselbinah.

Well, kaj si mislite o tem "boljševiškem" poskusu ameriške vlade? Ali ga ni prinesla velika vojna? Ali 24 "komunističnih" naselbin je bilo zamišljenih in ustanovljenih zato, da bodo imeli vojni delavci s svojimi družinami vred potlene domove. Delavski depart-ment je imel v načrtu še več ta-

LJUDSTVO NAJ SODI O LIGI NARODOV.

V ligi narodov morajo biti zastopani vsi narodi brez ozira kake polti da so; plemen-ska razlika ni nobena nevarnost za bodoči mir.

Washington, D. C. — Senator Robinson iz Arkansasa je senatorju Reedu iz Missourija vrgel v debati o ligi narodov rokavice. Seveda ni storil tega po stari viteški navadi, da ga pozove na krvav dvoboj, ampak izvršil je poziv tako, da pomeni za senatorja Reeda politično smrt, če podleže v tem boju.

Senator iz Arkansasa se je po triurnem govoru nepričakovano obrnil proti senatorju iz Missourija, da mu odgovori na njegovo trditve, da bodo svet vladali črna, rumena in rujava ljudska plemena, če bo ustanovljena liga narodov.

"Želim povedati", je rekel senator Robinson, da so na jugu naklonjeni ligi narodov, pripravljani sem rezignirati in kandidirati na programu lige narodov, če bo senator iz Missourija storil ravno to v svoji državi. In če ne prejmem toliko glasov, da bosta štela dva za ligo in eden proti, se ne vrnem več v senat. Poznam ljudsko mišljenje v svoji državi. Dovolite, da preizkusimo ljudsko sodbo o tem vprašanju.

Plemensko vprašanje ne more biti resna nevarnost za svetovni mir. Pravilno je, da so zastopani vsi narodi, četudi so med njimi taki narodi, ki niso belopoltni. To ni liga, v kateri bodo izključno samo belopoltni narodi.

Senator Reed se ni pri teh besedah ganil, tedaj je pa senator Robertson ponovil svoj poziv:

"Senator ve, da ga ljudstvo v Missouriju ne podpira."

"Poziv je bil izvršen, da na-pravi efekt," je rekel senator Reed ponosi, in z zavestjo, da se ne more izvesti. Če se predlo-ži ljudstvu na glasovanje, bo li-ga narodov poražena."

Oba se bodeva morala opravi-čiti pred ljudstvom, kadar se vr-neva v senat," je vztrajal sena-tor Robertson.

Ko sta se oba senatorja malo ohladila, je senator Reed dejal: Ravno toliko mi je za ohranitev miru kot senatorju iz Arkansasa. Razlika med nama postoji samo v metodi. Načrt, ki je zapo-paden v ustavi ligi narodov, bo pospeševal vojno in ne mir.

"Nihče dozdaj še ni iznašel zdravila zoper vojno. Mnogo je bilo stavljenih predlogov za zni-žanje vojne nevarnosti, toda še ni, da se vojna odpravi. Wilson, Clemenceau, Lloyd George, Or-lando in vsi njih tovariši niso zmogli predpisati zdravila za od-pravo vojne. Ne pričakujem, da bom jaz imel uspeh, če ga oni ni-ko imeli."

Reed in Robertson sta demo-krata.

DANIELS ZELI, DA SE ZORA-DE LE DOVOLJENE LA-DJE.

Washington, D. C. — Morna-riški departmet se je izrekel proti razširjenju mornariškega programa, vseno bodo dovršene ladje, ki so že dovoljene. Šaj ta-ko pravi mornariški tajnik Dani-els.

Mornariški tajnik je, čitajoč svojo poročilo, priporočal, da se izvede mornariški program, ki je bil sprejet v letu 1916.

Priporočil je dalje, da naj se postavi v proračun za leto 1920 postavka, po kateri bo mogoče vzdrževati dve sto petdeset tisoč pomorščakov v mornarici. Po tem priporočilu se mornarica skrči za tri in dvajset tisoč pomorščakov.

Povdarjal je, da mornarica ne bo mogla vršiti svoje naloge, če kongres ne dovoli tako velikega števila pomorščakov. Temu je do-dal, da število pomorščakov ne o-stane trajno tako visoko.

Rojakom se priporoča

JOHN NEMETH STATE BANK

1507-2nd Ave., New York,
Corner 2nd Ave. in 83. ulica.

Pošiljamo denar. v staro domovino in odpravljamo potnike za v staro domovino.

Pišite na za vsa pojasnila. Naznanite nam kedar in s katerim vlakom pridete v New York, da vas lahko naš človek počaka na postaji (Dipi).

Ne pozabite našega naslova:

JOHN NEMETH STATE BANK

1507 — 2nd Ave., Corner 2. Ave. in 83. ulica,
New York, N. Y.

POGLEJTE NA DATUM poleg svoje adrese na "Prosvetu" in prepričali se boste, če vam je naročnina potekla.

